

Titel: Svar til Uldall, [Uldall] 033-0750

Citation: "Svar til Uldall, [Uldall] 033-0750", i *Louis Hjelmslev og hans kreds*, s. 1. Onlineudgave fra Louis Hjelmslev og hans kreds: https://tekster.kb.dk/catalog/lh-texts-kapsel_033-shoot-workidacc-1992_0005_033_Uldall_0750/facsimile.pdf (tilgået 27. juli 2024)

Anvendt udgave: Louis Hjelmslev og hans kreds

Ophavsret: Materialet kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge det til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

Hj: S.G. Svar til bemærkninger af Uldall.

34: Det er rigtigt at det analytiske princip involverer, at forløbet er emnets umiddelbare fremtrædelsesform, hvortil systemet indkatalyseres gennem proceduren; jf 36.19-2). Men det analytiske princip er ikke induktivt, men er kun princip for en anvendelse af en hypotetisk-deduktiv teori i hvilken alle muligheder (af en eftersøgt art) er forudsatte (jf s. 14); i forhold til denne staar analysen som anvendelsen af en flora til floraen selv (naar bortses fra at Linnés system ikke i sin faktiske udformning er hypotetisk-deduktiv; det kunde let gøres til det, ved at udfylde de muligheder, der ikke hidtil er forefundne i erfaringens verden). Sætningen 'forløb >> system' synes paa denne baggrund en tankensdvendighed; det maa da være en indemonstrabel, og beviset maa, som for alle indemonstrable, føres i en metateori, in casu i tankepsykologien. Sætningen involverer ikke en hypotetisering af systemet, hvilket vilde være arg realisme; hvorvidt korrelater skal ansues som identiske eller ikkeidentiske med relater, afhænger af hvilket synspunkt det er hensigtsmæssigt at ansue dem fra, jf 34.16ff; gøres modsætningen korrelationsrelation relevant, bliver de ikke identiske. Forløb og system kan kun identificeres ud fra en forløbt opfattelse af termer som entia (dvs ud fra den naive realismes hypotetisering af funktionerne); qua funktionsdefinerede termer er et korrelat og et relatt ikke identiske, naar de betragtes hvert for sig.

Den sætning hvormed ovenfor er begyndt: 'forløbet er emnets umiddelbare fremtrædelsesform' er idvrigt noget af en tilsnigelse, en demagogisk indøskommen af tilvante forestillinger. Det endnu uanalyserede emne er ikke et forløb (= relationelt hierarki), men kan først gennem en syntese vises at være det. Oplevelserne; rækkefølge under analysen maa være den, at system og forløb opleves samtidig, saadan de relevante relationer bestaar mellem paradigmer, ikke mellem disse led (mellem denne marginal og denne central er der kombination; men mellem marginalernes paradigme og centralernes paradigme er der selektion); registrering af relationer forudsætter altsaa registreringen af korrelationer, ikke omvendt. Det relevante er ikke oplevelsernes rækkefølge, men hvad der logisk staar som forudsættende og forudsat.

37: Den ufuldstændige induktion kommer ikke i betragtning, hverken i selve definitionen af universel og partikular eller i deres anvendelse (jf formuleringen: 'hvad som at have ...'). Eksempler paa universelle inddelinger er variantlededelingen og et givet inventars opløsning i primfaktorer. Selve hævdelser af anvendelighed paa et hvilket som helst emne er igen en indemonstrabel, for hvilken tankepsykologien qua (del af) metateorien maa føre beviset. Svarer dette paa din betænkelighed?

ad 'Hvis det er rigtigt' &c.: Dersom en tekst konstrueres ud fra systemet, er denne tekst ikke virtuel, men realiseret.

44-45: Det maa være saadan, at der her foreligger en uendelig kæde. Argumentationen her skal blot lede frem til konklusionen side 53. Men din bemærkning er vel blot af pædagogisk art; lad mig i alah gøre opm paa, at bogen jo ikke er ment som en indførelse for begyndere uden videnskabelige forudsætninger, men (ogsaa i sin egenkab af universitetsfestskrift) nærmest henvender sig til videnskabsmænd uden specifikke lingvistiske forudsætninger; derfor har jeg ofte med vilje ført de rent teoretiske betragtninger ud i deres spids; vælgerfolket, studenterne og plebs taler jeg til i et andet sprog; og til dels med andre midler.

47: Altsaa: indholdsmeningen R <kontexter> (jf 41.10-21). I hvilket omfang kan noget tilsvarende sæves for udtryksmeningen (s. 51 f. N)

62.19 ff: 62.22-24 synes dog ubestrideligt: i den operation i hvilken stavelser registreres, registreres stavelserne \bar{a} og $\bar{a}a$; i den operation i hvilken stavelsetemadeler registreres, registreres centraldelen \bar{a} og marginaldelen \bar{a} , idet herved \bar{a} overføres uinddelt (jf 36.3-15). Tilsvarende: i den operation i hvilken stavelsetemadeler registreres, registreres (under forudsætningen 62.19) centraldelene \bar{a} og \bar{a} ; i den næste operation, hvor stavelsetemadelerne deles (dvs i praxis hvor taxemer registreres), registreres taxemerne \bar{a} og \bar{a} , idet herved \bar{a} overføres uinddelt. Vi er vist enige om resultatet: i et sprog med \bar{a} og \bar{a} men uden \bar{a} faas til slut taxemerne \bar{a} og \bar{a} , i strid med vor gamle opfattelse; men det anfægter ikke min påstand. I et sprog med B (isætninger) og H (ovedsætninger) faas .n II BH, H, og i næste operation .n B, H.

62.35ff: Bemerk s. 63 fodnote. Den endelige (genansættte) analyse vil vise, at polsk har $\bar{r} \rightarrow \bar{r}/\bar{r}$ foran fortungsvokal; i "trzy" haves derfor "rz" [\bar{r}] \bar{r} \bar{r}/\bar{r} , i "czy" [\bar{r}] \bar{r} \bar{r}/\bar{r} (efter u-stemt). Men paa et foralsigt trin af proceduren faas faktisk den i teksten skildrede situation, idet der er kommutation mellem \bar{r} og \bar{r} . (I din bemærkning til dette sted har du skrevet 'kommutabelt' i stedet for 'ikkekommutabelt'; i den af mig foreslaede terminologi skulde det hedde: \bar{r} har substitution til \bar{r} . Herom nedenfor.)

65.24ff: Jeg har søgt en anvendelse for at illustrere sagen, men saa begynde med at sige, at jeg ikke véd, om der findes nogen mig bekendte sprog der har (indholds-)isætning og hovedsætning som forskellige invarianter; konjunktionerne bliver vel altid (ud fra min forudsætning) konnektiver, og fænomener som særlig isætningsordstilling (f.ex. tysk) eller særlig isætningsakcentuation (f.ex. vedisk, hvis du husker et gammelt travex-eksempel) saa kunne reduceres til isætningsignal. Lad os altsaa arbejde med anvendelse paa konstrueret model: Lad der være givet et sprog med B; H, og hvor der enten altid eller under givne betingelser gælder loven $\bar{v} \text{ II BH} \sim \bar{a}$. I saa fald haves (under de antagne betingelser) $\bar{v} \text{ II BH} \sim \bar{a}$, hvorefter følger: $\bar{a} = \bar{v}$. I eksemplet er konjunktionen konnektiv for en $\bar{v} \text{ II BH}$ kompleks nexi, ikke for en nexi. Tilslutning til dit princip: at 'lade det vokse frem' &c. .X synes særdeles nyttig, idet inventaret herved nedbringes. \bar{v} (eventuelt i forb. m. signaler) tjener i bekendte sprogstrukturer til at nedsætte sætnings-antallet til det halve, og under den videre

1 R = havende relation til. <> = paradigme.
 2 .nII = nexi (nII udtryksnexi, \bar{v} II indholdsnexi). .H (n, \bar{v}) = Nexi.
 3 A = manifesterende, manifestation af.
 4 Med a mener her en given størrelse. .X (X, \bar{v}) = konnektiv.
 \bar{v} = udtryksdel; \bar{v} = svarord med.
 ; = kommutation.

procedure slipper ^{my}an fri for den komplikation der ligger i at operere med H og B som adskilte enheder. Andre nærliggende exx paa X er pauser resp. spatier af forskellig udstrækning som X mellem kapitler, paragraffer, stykker, perioder, ord; bindestreg under givne forekomstbetingelser (f. ex. som X for compositum). Jeg definerer en konjunktion som et pseudotoma der er .X (anerkendes altsaa principielt i begge planer), og følgelig verbet som Konjunktion for en nexus (konjunktion mellem nexus'ens hoveddele) (de rette forekomstbetingelser og den rette sprogstruktur forudsat). Der forekommer mig saaledes at være de bedste grunde for .X-begrebets hensigtsmæssighed.

- 67.7ff: Substitution har jeg indført, fordi det er praktisk ønskeligt at skelne mellem to slags ikkekommutation: ikkekommutationen mellem en vokal a og en konsonant p, og ikkekommutationen mellem varianterne a₁ og a₂. Erfaringen har vist mig at folk generes og forvirres hvis man siger at man har varianter naar de to størrelser ikke har indbyrdes kommutation; thi det gælder jo ogsaa om a og p. Men det er rigtigt at fra metasprogets synspunkt er objektsprogets substitutioner kommutationer (jf 100.12-15). Rimeligvis vil overhovedet side 102 ff vise dig at vi er principielt enige: variant er et relativt begreb. Men (og dette fører tilbage til en af vore mundtlige diskussioner, som selvfølgelig man fortsattes og bringes til afklaring i den nærmeste tid) dette må ikke føre til at forflygtige forskellen paa invariant og variant over for et givet sprog; for at tale i den gammeldags jargon: form-læren og substans-læren er vel paa analog maade opbygget paa funktionens basis, men der er et væsentligt spring mellem de to, hvilket bl. a. viser sig i praksis i at substans-læren ikke er en videreførelse af form-lærens procedure, der tilhæftes denne efter dennes afslutning, men at substanslæringen foregaar paa hvert trin af forproceduren.
- Ang din slutbemærkning til dette sted: den definition vi i sin tid vedtog af mutation (S.G. s. 67 øverst) synes at gardere mod det spørgsmål du mener frem.
- 69.8: Mening kan kun erkendes naar der foreligger mindst to forskellige formninger; den er da det, der bliver tilbage, naar forskellen subtraheres. De to formninger kan være to dagligsprogformninger, eller det kan være en formning i et dagligsprog og en formning i et videnskabsprog. En ikke-sproglig form i denne forstand eksisterer ikke; erkendes en mening implicit, kan erkendelsen expliciteres, dvs et udtryk indkatalyseres til erkendelsens indhold. Jf 111.21-22.
- 69.24ff: Det fastholdes vel at forholdet mellem 'form' og 'substans' er arbitrært, men præget af affinitet. I saa fald synes vi allerede at have faldt den tanke at 'meningens ikke-sproglige struktur ikke kunde have nogen indflydelse paa den sproglige formning'. ('Ikke-sproglige struktur' = en gennem et f. ex. fonetisk videnskabsprog registreret form.) Men dette forekommer mig ikke at afkræfte den 69.24 ff fremsatte tanke, idet meningen med den naturligvis er at

det ikke er muligt at opstille et lydssystem der uforandret lader sig entydigt afbilde paa enhver mulig udtryksform.

- 71: Fremstillingen, der her er givet for at inddække læserens forhaandsindstilling til videnskaberne system, ~~er~~ berigtiges ved udvidelsen af perspektivet s. 96 og 111-112. Det er vistnok uklog taktik at bruge din formulering, da stridsspørgsmaalet, om en videnskab er defineret ved sin genstand eller ved sin metode, af flertallet af erkendelsesteoretikere besvares med 'genstand'; ad den af mig givne omvej kan man maaske saa bagefter faa dem til at sluge pillen.
- 73.50: 'bunden' er bare her brugt som en traditionel terminus. Vi var i sin tid blevet enige om at bruge variantet om 'bundne varianter' og reservere variant for 'frie varianter'; som fællesbetegnelse valgte vi variation. Jeg har under krigen ændret dette, fordi det er dumt at bruge 'variant' i en væsentlig anden bemærkelse end den herovundne: jeg bruger ~~variantet~~ variant som fællesnavn, variation for 'fri variant' (defineret som kombineret variant) og (uforandret) variantet for 'bunden variant' (defineret som solidarisk variant: i læden a er a-varianten af a solidarisk med a-varianten af a). Tidligere brugtes paa engelsk 'conditional variant'. Gaar 'variation' og 'variety' paa engelsk?
- 77: En inddeling kan ikke foretages uden inddelingsgrund. Der skal nat. vis fortsættes med inddelinger, indtil inddelingskomplekset er udtømt; men ved hver inddelings begyndelse skal man blandt de mulige inddelingsgrunde, der giver partikulært udbytte, ~~valge~~ vælge den, der inddækker det præciserede reduktionsprincip (s. 56) og princippet om udtømmende beskrivelse (hvor inddeling (resp. ethvert inddelingskomplex), i hvilken (hvilket) funktiver registreres med en given funktion som inddelingsgrund, skal anlægges saaledes, at den (det) modsigelsesfrit fører til registrering af det højest mulige antal realiserede funktionskategorier inden for det højest mulige antal funktionskategorier). Den procedure, der finder anvendelse paa hidtil observerede sprog, er en saadan, der omfatter først en inddeling med solidaritet som inddelingsgrund (første til planerne) og derefter en inddeling med selektion som inddelingsgrund. Jeg har et eller andet sted liggende en kalkyle over, hvad der vil ske, hvis man ombytter disse to inddelinger; jeg kan ikke finde kalkylen tilstrækkelig hurtigt nu, men du kan vist selv udsale dig det fantastiske resultat. - Funktionskategori og funktivkategori har kun betydning for en til bunds gaaende teoretisk explicitering af hvad der foregaar i en operation. Det har viist sig ganske nyttigt, fordi folk ellers gaar ind i blindgader; man maa nu engang give dem alle mulige 'anledningen', for at de skal være gardsrede med vandgange. Kan man først teknikken, kan man godt sige at disse begreber ikke mere er nogen nytte til; det er svømmebælder.